

УДК 37.012.8

Вікторія БРУЄВА,
аспірант, молодший науковий
співробітник науково-дослідної
частини Української інженерно-
педагогічної академії, м. Харків

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ НА АДАПТИВНИХ ЗАСАДАХ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто актуальність професійної підготовки фахівців з управління інтелектуальною власністю на адаптивних засадах.

Особлива увага приділяється актуальним проблемам, які виникають у процесі підготовки специфічної категорії (фахівців з управління інтелектуальною власністю). Пропонується зміна системи менеджменту професійної підготовки таких фахівців, у тому числі перегляду та удосконалення освітніх програм на адаптивних засадах.

Ключові слова: професійна підготовка фахівців з управління інтелектуальною власністю, адаптивні засади, заклади вищої освіти.

Вступ. Процеси реформування у сфері освіти, зокрема у законодавчій базі щодо закладів вищої освіти, обумовлюють суттєві зміни в процесі професійної підготовки фахівців цими закладами та потребує швидкого, раціонального адаптування. Для того, щоб у подальшому заклади вищої освіти залишалися конкурентоспроможними (готували конкурентоспроможних фахівців для ринку праці, функціонували як жива та ефективна система, задовольняли потреби всіх зацікавлених сторін) їм потрібно органічно змінювати та адаптувати звичний алгоритм процесу професійної підготовки фахівців у відповідності до вимог сьогодення та перспективного розвитку. Особливо гостро постає питання актуальності професійної підготовки закладами вищої освіти фахівців специфічних категорій, зокрема фахівців з управління інтелектуальною власністю.

Крім того, переорієнтація структури ринкового середовища на користь високотехнологічних і наукоємних галузей, постійне вдосконалення та зміни технологій, швидке застарівання знань, поява значної кількості інформаційних продуктів вимагає фахівців нового формату.

Цілком зрозумілим є те, що трансформаційні перетворення, які відбуваються в багатьох сферах діяльності сучасного суспільства, зумовлюють зміну вектору руху також і в галузі навчання фахівців з управління інтелектуальною власністю у вищій школі як невід'ємної складової професійної освіти. Так, в умовах інтеграції до світової спільноти, інтенсифікації міжнародного співробітництва, інноваційного розвитку економіки України, особливо в сфері новітніх технологічних розробок, розширення контактів з метою обміну передовим науковим та професійним досвідом однією з пріоритетних цілей все більшого значення набуває проблема дефіциту кваліфікованих фахівців в галузі охорони, управління та комерціалізації інтелектуальної власності. Основним інструментом, що забезпечує набуття новітніх фахових знань, є вміння працювати з великим обсягом автентичної різноманітної інформації, через що інформаційний пошук стає необхідною умовою досягнення результативності та успішності як в освітній, так і в професійній діяльності.

Важливими передумовами професійної підготовки фахівців з управління інтелектуальною власністю є: ефективний менеджмент закладу вищої освіти на всіх рівнях, матеріально-технічне забезпечення навчального процесу, якість та актуальність професійних програм підготовки, рівень професійної підготовки професорсько-викладацького складу, реалізація програм співпраці (заклад вищої освіти – студенти – потенційні роботодавці).

Ускладнюється питання професійної підготовки фахівців з

управління інтелектуальною власністю в Українських вишах, ще за недосконалості, а в багатьох випадках, відсутності законодавчої бази у сфері інтелектуальної власності. Зокрема практично не розглядається юридичний та економічний аспекти при професійній підготовці. Тоді як у європейських країнах на законодавчому рівні є чіткі закони, нормативно-правові акти та програми підготовки таких фахівців. Фахівець з управління інтелектуальною власністю – це передусім людина з юридичною та економічною освітою. В умовах глобальної інтеграції України, в тому числі і на європейські ринки, це особливо актуально.

Аналіз досліджень та публікацій. Удосконалення професійної підготовки фахівців різного профілю розглядаються у роботах Т. Гури, Н. Логутіної, О. Пономарьова, С. Резнік, О. Романовського, Н. Середи, ін. [1; 2]. Професійна підготовка менеджерів досліджуються у працях Є. Воробйової, Б. Головешко, С. Калашникової, Л. Карамушки, М. Москальова, Т. Пастухової, В. Шаполової, ін. [3; 4; 5]. Проблеми адаптивності, адаптації, теорії управління адаптивністю при підготовці фахівців різного профілю, в тому числі і для ринку інтелектуальної власності, розглядають у своїх працях Г. Єльнікова, М. Капустін, Є. Ямбург [1; 4]. Питання редукції змісту професійного навчання інновацій у галузях технічних наук розглядаються працях Д. Шматкова, В. Тіманюк [2; 3]. Праці І. Близнеца, Є. Сопорової, В. Му-Хопода розкривають актуальні проблеми формування та розвитку системи професійної підготовки кадрів для інноваційної економіки [1; 4; 5]. Важливість існування певних принципів при здійсненні професійної підготовки фахівців з управління інтелектуальною власністю вишами підкреслюють в своїх працях Є. Корольова, Б. Симонов, Л. Хмеленова [5; 6]. Про відсутність культури роботи з охоронними документами та необхідності її виховання шляхом освіти в даній сфері писали Г. Бромберг, С. Лебедев та інші [5].

Зарубіжний досвід професійної підготовки фахівців з управління інтелектуальною власністю, розвиток законодавчої бази, представлено в роботах С. Королевої, М. Іванової, Ю. Васильєвої, В. Замировича, І. Вовк, А. Циганова, П. Кравець, А. Жук [3; 5].

Вітчизняний досвід підготовки фахівців з управління інтелектуальною власністю представлено в публікаціях Г. Андрощук, П. Цибулева, В. Тіманюк, М. Погорілої, В. Вірченко, О. Кам'янської, М. Резнік, С. Корновенко [2; 4].

Проте, актуальність професійної освіти при підготовці фахівців з управління інтелектуальною власністю із залученням адаптивних засад, адаптивних технологій не розглядає жоден науковець.

Виходячи з цього, **метою статті** є розкриття актуальності, суті зміненого підходу до професійної підготовки фахівців з управління інтелектуальною власністю закладами вищої освіти на адаптивних засадах.

Проведений аналіз теоретичних праць за проблемою дослідження, а також процесу професійної підготовки фахівців з управління інтелектуальною власністю дозволив виявити низку суперечностей між:

- об'єктивною потребою суспільства у сучасних фахівцях з управління інтелектуальною власністю, здатних адаптуватися у професійній діяльності, конкурентних умовах, нестабільному зовнішньому середовищі, гідних до самоосвіти і саморозвитку, та неспроможністю забезпечити таку потребу з боку традиційної системи підготовки у закладах вищої освіти;

- зміною вектору цілей професійної підготовки фахівців з управління інтелектуальною власністю на розвиток особистості, здатної ефективно вчитися впродовж усього життя та невідповідністю форм, методів і засобів організації освітнього процесу з урахуванням адаптивного характеру формування професійних якостей;

- необхідністю забезпечення результативності професійної

підготовки фахівців з управління інтелектуальною власністю й недостатньою розробленістю критеріїв та інструментарію вимірювання її рівня для поточного спрямування на результат;

– необхідністю постійного підвищення професійної компетентності науково-педагогічними працівниками та недостатньою розробленістю методичного супроводу щодо професійної підготовки фахівців з управління інтелектуальною власністю.

Усе перелічене вище обумовлює необхідність побудови моделі сучасного фахівця з управління інтелектуальною власністю, розроблення відповідної адаптивної технології щодо підготовки фахівців з управління інтелектуальною власністю. Це активізує самоосвітні процеси в умовах жорсткої конкуренції на ринку праці, розроблення критеріїв та кваліметричного інструментарію для поточного спрямування підготовки на результат та методичного супроводу цього процесу.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка фахівців з управління інтелектуальною власністю в закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – зміст, форми і методи професійної підготовки фахівців з управління інтелектуальною власністю в закладах вищої освіти з використанням адаптивних технологій.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що розроблення та впровадження адаптивних технологій у професійну підготовку фахівців з управління інтелектуальною власністю буде результативним за таких умов:

– теоретичного обґрунтування та практичної реалізації моделі професійної підготовки фахівців з управління інтелектуальною власністю в умовах конкуренції на ринку освітніх послуг та інформатизації суспільства, що обумовлює позитивні зміни мотивації до професійної самоосвіти, рівня знань, умінь самоосвітньої професійної діяльності та розвиток особистісних якостей, які проявляються в здатності майбутніх фахівців з управління інтелектуальною власністю бути готовими до

постійних змін, адаптуватися до нових технологій та знань;

– розроблення та впровадження авторської адаптивної технології підготовки фахівців з управління інтелектуальною власністю, що включає зміст, відповідне науково-методичне забезпечення і технологію розробки індивідуальної траєкторії самоосвіти; створення діагностичного інструментарію для педагогічного моніторингу результатів професійної підготовки, самодіагностики власних професійних результатів у закладах вищої освіти;

– підготовки науково-педагогічних працівників до впровадження адаптивних технологій в освітню діяльність з управління інтелектуальною власністю.

Таким чином, актуальність проблеми, її теоретична і практична значущість, недостатня концептуальна розробленість, необхідність осмислення накопиченого світового й вітчизняного досвіду та формування обґрунтованих теоретичних підходів і практичних рекомендацій зумовили вибір теми дослідження: «Професійна підготовка магістрів з управління інтелектуальною власністю із застосуванням адаптивних технологій».

Виклад основного матеріалу. Серед нормативних актів, що регулюють правовідносини у сфері інтелектуальної власності, головну роль відіграють акти вищих органів державної влади, тобто законодавчі акти [6, с. 16].

Центральне місце серед них посідають Конституція України, та Цивільний кодекс України, де висвітлено значення і місце прав інтелектуальної власності у системі інших цивільних прав. Крім вищевказаних законів та нормативно-правових актів правову базу у сфері інтелектуальної власності України складають: Громадський кодекс, Громадський процесуальний кодекс, Кримінальний кодекс, Кримінальний процесуальний кодекс, Господарський кодекс, Господарський процесуальний кодекс, Кодекс про адміністративні правопорушення,

Митний кодекс [6, с. 17].

Окремі норми, що стосуються інтелектуальної власності, містяться в багатьох інших законах України [6, с. 16].

Проте, аналіз вітчизняних та зарубіжних джерел свідчить про те, що європейські країни, які мають кодифіковане цивільне законодавство доводять перевагу регулювання правовідносин у цій сфері спеціальними законами. Так, в Україні на сьогоднішній день діють 10 спеціальних законів у сфері інтелектуальної власності. Це закони України: «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про охорону прав на зазначення походження товарів», «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем», «Про авторське право і суміжні права», «Про захист економічної конкуренції», «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм», «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаних з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» [6, с. 16].

Проте, неповною мірою і не для всіх сфер економіки України розроблено (удосконалено) законодавчу базу з інтелектуальної власності. Зокрема, сфера інформаційного обслуговування (організації що розробляють та продають інформаційний продукт, інформаційний ресурс; сфера роботи науковців у закладах освіти та захист їх авторських прав; сфера роботи програмістів тощо) регулюється неповною мірою нормативними актами.

Все це ускладнює роботу закладів вищої освіти, які готують магістрів з управління інтелектуальною власністю та обмежують сфери, де міг би працювати випускник закладу з цією спеціальністю.

Невідповідність освітніх програм до вимог та очікувань роботодавців – ще одне з гострих питань, яке потрібно вирішувати шляхом

активної співпраці системи менеджменту освітньої установи, роботодавців та держави.

Розглянемо більш детально область професійної діяльності фахівця з управління інтелектуальної власності. Для формування у фахівця, передусім, професійних якостей, треба чітко розуміти що повинен він знати і уміти в межах спеціальності, що освоює.

Так, у відповідності до стандарту підготовки магістрів з управління інтелектуальною власністю, сфера професійної діяльності фахівців включає:

- процеси створення результатів інтелектуальної діяльності;
- комплекс патентно-інформаційних досліджень;
- уміння визначати економічний потенціал результатів інтелектуальної діяльності;
- охорону та захист права результатів інтелектуальної діяльності;
- трансфер інноваційної продукції та технологій;
- організаційне, інформаційне, аналітичне та правове забезпечення життєвого циклу результатів інтелектуальної діяльності;
- науково-дослідну діяльність у сфері інтелектуальної власності;
- педагогічну діяльність у сфері інтелектуальної власності;
- участь у захисті виключних прав на результати інтелектуальної діяльності;
- здійснення експертно-аналітичної діяльності.

Враховуючи специфічну спрямованість професійної діяльності такого фахівця, потрібно досконало розробляти та удосконалювати програми професійної підготовки, що мають охоплювати юридичну та економічну сфери професійної діяльності.

Формуючи програми підготовки закладам вищої освіти, потрібно правильно балансувати між дисциплінами з правовою та економічною складовою та ефективно адаптувати нові розробки в навчальний процес,

використовуючи адаптивні засади.

Також, програми повинні бути сформовані на адаптивних засадах, із залученням у розроблення всіх зацікавлених сторін, в тому числі студентів. Студент має бути спрямованим на самоорганізацію та самонавчання протягом всього життя. Активне залучення студентів у систему менеджменту закладу, дозволить сформувати у нього цілеспрямований самоменеджмент, постійну мотивацію та активну позицію щодо свого професійного становлення, свідомого планування свого кар'єрного росту. Таким чином, студент сам буде вибирати та планувати своє професійне життя та професійний розвиток.

Кадровий склад закладу освіти, що готує фахівців з управління інтелектуальною власністю, повинен також постійно підвищувати свій рівень кваліфікації, оскільки в даній сфері дуже швидко оновлюються законодавчо-нормативна база, а це фундамент для здійснення професійної діяльності фахівця з управління інтелектуальною власністю.

Отже, без комплексу заходів з урахуванням адаптивних засад щодо удосконалення професійної підготовки фахівців з управління інтелектуальною власністю неможливо підготувати конкурентоспроможного фахівця з управління інтелектуальною власністю.

Висновки: У результаті аналізу літературних джерел та досліджень провідних науковців і на основі власних спостережень розглянуті основні аспекти та проблеми, що виникають сьогодні у закладів вищої освіти при підготовці фахівців з управління інтелектуальною власністю. Запропоновано та частково обґрунтовано основні напрями у вирішенні деяких питань щодо підготовки магістрів з управління інтелектуальною власністю.

Подальші дослідження стосуватимуться розгляду базових понять професійної підготовки фахівців з управління інтелектуальною власністю закладами вищої освіти.

Використана та рекомендована література

1. Боковня В.М., Василенко В.І., Гук Б.М. [та ін.], Інтелектуальна власність : [навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів] / В.М. Боковня, В.І. Василенко, Б.М. Гук. – Ч. : Вид-во Чабаненко Ю.А., 2014. – 452 с.
2. Єльнікова Г.В, Основи адаптивного управління : [курс лекцій] / Г.В. Єльнікова. – К. : ЦППО АПН України, 2003. – 133 с.
3. Єльнікова Г.В. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи : [кол. монографія] / Г.В. Єльнікова, Т.А. Борова, О.М. Касьянова, Г.А. Полякова та ін.; за заг. ред. Г.В. Єльнікової. – Чернівці : Технодрук, 2009. – 572 с. – укр.
4. Бабенко В.А. Основи інтелектуальної власності: [навч. посібник] / В.А. Бабенко //ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури». – Дн. Вид-воПДАБА, 2011. – 140 с.
5. Фесік Л.І. Існуючий досвід використання адаптивного управління в управлінні навчальними закладами [Електронний ресурс] / Л.І. Фесік // Теорія та методика управління освітою. – 2011. – № 6. – Режим доступу до ресурсу : http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_6/24.pdf (дата звернення 04.03.2018)
6. Лазарєв М.І., Тіманюк В.М., Рубан Н.П. Патентознавство і авторське право: [навч. посібник] / М.І. Лазарєв, В.М. Тіманюк, Н.П. Рубан ; Укр.інж.-пед.акад. – Харків : ФОП Мезіна, 2017. – 228 с.

Викторія Анатольевна Бруева,

аспірант, молодший науковий співробітник науково-дослідницької частини
Української інженерно-педагогічної академії, г. Харків

АКТУАЛЬНОСТЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО УПРАВЛЕНИЮ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТЬЮ НА АДАПТИВНЫХ ПРИНЦИПАХ В ЗАВЕДЕНИЯХ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ.

Аннотация. В статье рассмотрены актуальность профессиональной подготовки специалистов по управлению интеллектуальной собственностью на адаптивных началах.

Особое внимание уделяется актуальным проблемам, возникающим в процессе подготовки специфической категории (специалистов по управлению интеллектуальной собственностью). Предлагается изменение системы менеджмента профессиональной подготовки таких специалистов, в том числе пересмотра и совершенствования образовательных программ на адаптивных началах.

Ключевые слова: профессиональная подготовка специалистов по

управлению интеллектуальной собственностью, адаптивные основы, учреждения высшего образования.

Victoria An. Brueva,

Graduate Student, Junior Researcher Of The Research Section Of The Ukrainian Engineering Pedagogical Academy, Kharkov city

**ACTUALITY OF PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS ON
THE MANAGEMENT OF INTELLECTUAL PROPERTY ON
ADAPTIVE PRINCIPLES IN THE INSTITUTIONS OF HIGHER
EDUCATION OF UKRAINE.**

Abstract. The article considers the relevance of professional training of specialists in the management of intellectual property on an adaptive basis. Particular attention is paid to actual problems arising in the process of preparing a specific category (specialists in the management of intellectual property). It is proposed to change the management system for the professional training of such specialists, including the revision and improvement of educational programs on an adaptive basis.

Key words: professional training of specialists in intellectual property management, adaptive bases, higher education institutions.

Стаття надійшла до редакції 27 березня 2018 року

Рецензент:

завідувач кафедри менеджменту
Української інженерно-педагогічної академії,
доктор педагогічних наук, професор
Г.В. Єльнікова